

Надія ПЛАТОНОВА

ІСТОРІЯ АРХІВНОЇ СЛУЖБИ МВС УКРАЇНИ

Документальна база історії формування архіву міліції досить фрагментарна. Найбільші лакуни в історичних джерелах спостерігаються на перших її етапах. Зокрема, не відклалися в Державному архіві МВС Документи доби Української Центральної Ради, Української Держави гетьмана П. Скоропадського і УНР доби Директорії, оскільки його фондний склад формувалася з документів радянського періоду. Так, досі не виявлено нормативних актів, які б регулювали відомчу архівну справу в 1917–1920 рр. Достеменно відомо лише, що Бібліотечно-архівний відділ при Генеральному секретарстві справ освітніх закладав пропонував організувати воєнно-історичний архів¹. Деякі справи та документи цього періоду збереглися у фондах ЦДАВО України. Однак історія архівної служби МВС піддається реконструкції як така, що безпосередньо пов'язана з історією міліції. В такій реконструкції й полягає завдання цієї статті.

9 лютого 1919 р. РНК УСРР прийняла декрет № 96 “Про організацію робітничо-селянської радянської міліції”. Міліція створювалася як підпорядкований місцевим Радам виконавчий орган, загальне керівництво покладалося на НКВС УСРР². Інспекторський відділ формувал фондів документів діловодства, карний розшук збирав інформацію про осіб, які скоїли злочини. Архівні підрозділи формувалися на рівні губернських і волосних органів міліції. “При завідуючому Губернським Управлінням Радянської Міліції функціонує архів”, – зазначалося в Положенні про робітничо-селянську міліцію³. У списку службовців Чернігівського Губрозшуку за 1920 р. уже значилася посада завідувача сховищем. Як самостійні архіви двох структур існували архів Київської повітової міліції та Повітової міліції⁴. Проект “Положення про Всеукраїнський Головний Архів” передбачав централізацію архівних документів та документів приватних осіб. Було детально розроблено також проект організації Головного воєнного архіву. Він мав стати координаційним центром діяльності Воєнно-історичної комісії та Воєнно-архівної комісії й здійснювати суворий контроль та реальну охорону всіх документів⁵.

Відтак було проведено реєстрацію всіх архівів. Згідно з постановою РНК УСРР від 20 квітня 1920 р. “Про націоналізацію і централізацію архівної справи в Україні”, всі установи, в тому числі й міліція, зобов'язані були передавати до архівних секцій при губернських відділах народної освіти непотрібні для поточної роботи документи⁶. Поступово в УРСМ організувалося зберігання архівних документів. Зокрема, в Інструкції від 19 серпня 1920 р., що стосувалося евакуації органів міліції, вимагалось звертати особливу увагу на збереження

матеріалів діловодства⁷. Відповідальність за збереження архівних документів запроваджувалася в усіх відомствах. Наприклад, реввійськрада Південно-Західного фронту видала у Харкові 23 березня 1920 р., а у Києві 11 грудня 1920 р., вказівку про забезпечення недоторканості приміщень, де зберігалися архівні документи, оскільки всі вони становлять історичну цінність. У вказівці начальника УРСМ від 9 листопада 1921 р. зазначалося, що необхідно вести в кожному управлінні по кожній губернії окрему справу, до якої підшивати документи найбільш принципового характеру⁸.

За доби “воєнного комунізму” до ГУРСМ увійшла ціла низка нових адміністративних підрозділів. Архів підпорядковувався Загальному підвідділу і мав за штатним розписом двох працівників – завідувача та старшого діловода⁹. У Центроосуку був свій архів, в якому архіваріус зберігав справи служби і видавав довідки установам та особам”¹⁰. Принагідно зазначмо, що в Україні діяв циркуляр ЦВК РРФСР від 9 червня 1922 р. “Про заходи боротьби проти знищення архівних матеріалів”, яким запроваджувалася жорстка централізація експертизи документів. Право виділення документів, що не підлягали зберіганню, надавалося лише Центральному архіву¹¹.

Попри постійні реорганізації міліції, зміну функцій підрозділів, цінні архівні документи було збережено. Важливу роль у цьому відіграла постанова РНК УСРР від 31 жовтня 1922 р. “Про охорону архівів”, згідно з якою до складу Єдиного Державного архівного фонду УСРР включалися закінчені у діловодстві справи державних і громадських установ та організацій. Без відома і дозволу Головархіву заборонялося продавати, передавати, переміщувати або знищувати архівні документи. Після закінчення трирічного строку зберігання справ у відомствах вони підлягали передаванню до архівосховищ Головархіву, реорганізованого в січні 1923 р. у ЦАУ УСРР при ВУЦВК. На Першій Всеукраїнській нараді архівних працівників (Харків, 1924) даному питанню приділялася особлива увага. 16 грудня 1925 р. постановою ВУЦВК і РНК УСРР “Про Єдиний Державний архівний фонд УСРР” остаточно було закріплено принцип централізації архівних документів установ і відомств та створення Єдиного державного архівного фонду УСРР. Строк зберігання документів у відомствах було збільшено до п’яти років. ЦАУ УСРР провело реєстрацію відомчих архівів. Тривало цілеспрямоване упорядкування архівів. Наприклад, міліція Одеси була зареєстрована як фондоутворювач Краєзнавчого Історичного Архіву¹², Полтавська губернська робітничо-селянська інспекція – Полтавського Краєзнавчого Історичного Архіву¹³, Управління Харківської губернської та міської міліції – Харківського Краєзнавчого Історичного Архіву¹⁴. Контроль з боку Укрцентрархіву, наявність відповідної для цього нормативної бази забезпечили збереженість архівних документів з і-

торії міліції тих років. Формуванню цілісної джерельної бази заважало однак те, що військові архіви розподілялися між Центрархівом УРСР та військовим архівом у Москві за погодженням з відповідними відомствами¹⁵. Архіви міліції не належали тоді до військових архівів, відтакі документи ГУ РСМ за 1919–1923 рр. збереглися в ЦДАВО України, чого не можна сказати про пізніші роки.

Починаючи від 1924 р. архівні документи майже не надходили до державних сховищ. Не виключено, що причиною цього стала постанова ВУЦВК і РНК УСРР від 4 листопада 1925 р., яка затвердила нове “Положення про Центральне архівне управління УСРР (Укрцентрархів) та його місцеві органи”. Імовірно є й версія про те, що архівні документи не потрапляли до центральних архівів через паперову кризу. Зокрема, згідно з постановою НКРСІ СРСР від 28 грудня 1928 р. “Про порядок вилучення із установ та підприємств архівної та іншої паперової макулатури для нужд паперової промисловості”, документи НКВС було віднесено до першої черги експертизи, яка не передбачала погодження з архівними установами їх відбору для знищення.

В другій половині 1920-х рр. відбулися реорганізації в структурі міліції. Згідно з новим “Положенням про робітничо-селянську міліцію УСРР”¹⁶, затвердженим Постановою ВУЦВК і РНК УСРР від 10 листопада 1926 р. архів було підпорядковано надвірній міліції. У 1926 р. Центрархів УСРР, укладаючи угоди з наркоматами УСРР про порядок передавання до державних сховищ архівних документів, обійшов своєю увагою НКВС і Головне управління міліції та Карного розшуку. Відтак вони припинили передавання документів до державних архівів.

Початок масових репресій 1930-х рр. збігся з кардинальною зміною ставлення до документів. Не виключено, що в їх збереженні не були зацікавлені виконавчі органи. Так, по лінії Управління міліції і карного розшуку немає документів за 1924, 1925, 1929 рр. За 1926, 1927, 1930, 1932 рр. збереглося по дві справи, за 1928, 1931, 1933 рр. – по одній справі.

Примусова колективізація, репресивні методи хлібозаготівель стали причиною масштабної трагедії українського народу – голодомору 1932–1933 рр., який приніс мільйони смертей. Серед кримінальних справ тих років зберігалися архівно-слідчі справи на осіб, засуджених до різних строків покарання за скоєння розбійних нападів, бандитизм, убивства. Серед них є 1022 справи на осіб, засуджених 1933 р. Окремою нарадою при Колегії ДПУ УСРР до вищої міри покарання за канібалізм. Колекція кримінальних справ судових та позасудових органів (фонд 32) та колекція Протоколів Окремої наради та трійок (фонд 42) є важливим історичним джерелом вивчення цього періоду історії України.

Не сприяло збереженню документів УРСМ і нове положення “Про Єдиний державний архівний фонд УСРР”, яке збільшило строк збері-

гання документів у відомчих архівах до 10 років і послабило вимоги до збереженості архівних документів. Прийняття ВУЦВК і РНК УСРР 2 вересня 1930 р. рішення про скасування адміністративно-територіального поділу України привело до ліквідації окружних органів і створило умови для знищення багатьох цінних документів. Зрозумівши катастрофічний стан і реальну загрозу втрати історичних джерел, ЦАУ УСРР вже 12 вересня звернулося до всіх наркоматів з пропозицією про негайне упорядкування архівних документів. Зверталася увага на збереження документів окрархівів, які ще продовжували свою діяльність, але особливо турбував стан архівних документів у відомствах, які ліквідовували. Якою була реакція керівництва НКВС УСРР і зокрема УРСМ на ці рішення, на жаль, за браком історичних джерел невідомо.

Тим часом усупереч вимогам ЦАУ УСРР протягом 1932–1937 рр. на території України тривала активна робота з утилізації архівних документів як у державних, так і у відомчих архівах. У квітні 1932 р. було розроблене “Тимчасове положення про обласні перевірни і експертні комісії державних й обласних історичних архівів”, яке встановлювало порядок розгляду та затвердження списків утилізаційних матеріалів. Центральна перевірна комісія при Укрцентрархіві здійснювала контроль за вилученням макулатури з архівів центральних установ УСРР, серед яких мало бути й НКВС. Але відомостей проведення такого контролю за збереженням документів НКВС вищою архівною інстанцією виявити не вдалося.

Постановою ЦВК УСРР від 11 липня 1934 р. знову було створено НКВС УСРР. Діловодство, архів, кодифікація були передані до Секретаріату УРСМ¹⁷. Архів УРСМ діяв як окрема структура в системі НКВС, формально не підпорядковуючись архіву державної безпеки. Проте, у відборі архівних документів для своїх сховищ чекісти завжди вели активну і цілеспрямовану роботу з розширення сфери свого впливу.

У жовтні 1934 р. ВУЦВК і РНК УСРР прийняли постанову про організацію Всеукраїнського військово-історичного архіву для зберігання документів військових установ. Перелік їх визначався ЦАУ СРСР¹⁸. Але постанова Президії ЦВК СРСР від 27 червня 1935 р. “Про заходи щодо упорядкування архівної справи в СРСР” відмінила рішення вищих органів УСРР і вже у серпні 1936 р. архів було реорганізовано у місцевий військово-історичний архів при Київському обласному архівному управлінні для обслуговування частин, штабів та установ Київського військового округу.

У середині 1930-х рр., згідно з наказом НКВС СРСР від 26 жовтня 1935 р. № 00398 в центральних, республіканських та обласних підрозділах було створено Перші спецвідділи з підпорядкованими їм окремими і не залежними від УРСМ оперативними архівами¹⁹. Оперативні архіви вели облік і реєстрацію кримінальних справ та осіб, які по них

проходили, збирали інформацію про розкуркулених і фігурантів злочинних груп та окремих злочинців. Наказом НКВС СРСР від 10 квітня 1937 р. № 0253 було розширено функції архіву: систематизація і зберігання архівних справ негласних працівників, організація їх оперативного використання; приймання, облік, зберігання, оперативно-тематична розробка й використання в довідковій роботі документів загального діловодства, які утворилися в процесі діяльності управлінь та відділів центрального апарату²⁰. Цінними вважалися лише документи, з яких можна було вилучити інформацію про особу. Після цього такі документи знищувалися “как не имеющие оперативной ценности”. Про збереження документів, які мали історичне значення, не йшлося. Створення оперативних архівів обумовило ще більшу децентралізацію архівних документів. Постанови ЦВК і РНК СРСР від 5 лютого 1936 р. “Про упорядкування архівної справи в наркоматах і центральних установах СРСР” та ЦВК і РНК УСРР від 4 квітня 1936 р. “Про впорядкування архівів наркоматів і центральних та місцевих установ УРСР” зобов’язали наркомати і відомства УСРР оформити свої архіви на правах відділів, забезпечити їх придатними приміщеннями для зберігання документів, визначити перелік справ, що підлягають зберіганню в архівах установ та передаванню до державних архівосховищ, розробити інструкцію про порядок зберігання і обліку архівних документів як у наркоматі, так і в підпорядкованих установах. Але ці ухвали не вплинули на процес відбору документів до архівосховищ через відсутність, зокрема, чітко розроблених критеріїв відбору.

Для здійснення контролю за налагодженням архівної справи й діловодства у складі ЦАУ УСРР було створено спеціальний відділ і розроблено “Типове положення про архіви народних комісаріатів та інших центральних установ УСРР”. Утім, НКВС своєрідно реагував на ці вимоги. Маючи на цей час великий обсяг документів, доступ до яких було обмежено, відомство почало контролювати питання обмеження доступу. У наказі НКВС СРСР від 12 грудня 1936 р. № 0122 зазначалося, що чинний порядок користування архівними документами не забезпечує їх збереження, а лише дає можливість ознайомлюватися з цілком таємними матеріалами широке коло осіб. Наказувалося здійснювати видавання архівних документів лише відповідно до вмотивованих вимог начальників відділів, начальників обласних управлінь НКВС, їх заступників. Висилку із архіву слідчих справ до Прокуратури Союзу РСР і Прокуратур республік, країв, областей здійснювати лише за дозволом Прокуратури СРСР²¹. 5 серпня 1938 р. спільним наказом НКВС, Прокуратури, Народного комісаріату юстиції СРСР № 28цт було прийнято рішення про те, що всі справи про контрреволюційні злочини, які направляються до прокуратури, судів, воєнних трибуналів, ГУДБ НКВС та їх місцевих органів, після розгляду та вступу вироку в силу

підлягають поверненню у відповідний орган ГУДБ НКВС для зберігання в архіві. Справи про решту злочинів зберігаються в архіві прокуратури, або суду, за належністю²². Так у системі НКВС було створено фонд кримінальних справ. Після 1954 р. до архіву МВС УРСР надійшли кримінальні справи про крадіжки державного майна, бандитизм, порушення кордону, спекуляцію, самогоноваріння та інші кримінальні злочини, а частину після 1991 р. було передано до державних архівів²³. Не маючи достатніх архівосховищ, МВС вимушене було розіслати архівні справи до УМВС областей, за місцем застосування репресій, і лише незначну частину залишити в своєму архіві (фонд 32).

Створення архівів при Перших спецвідділах не давало, мабуть, достатньої інформації про особу, адже не було даних про “куркулів, розкуркулених, членів бандформувань, членів антирадянських партій та інших”. У 1939 р., відповідно до постанов ПВР СРСР від 16 квітня 1938 р., ПВР УРСР від 11 грудня 1939 р., наказу НКВС СРСР від 17 січня 1939 р. № 19 “Про прийом місцевих органів Центрального архівного управління до структури органів НКВС” Архівне управління України та його систему державних архівів було підпорядковано НКВС УРСР²⁴. Але таке перепідпорядкування нічого в організації архівної справи наркомату не змінило. Не було підрозділу, який відповідав би за формування фондів документів діловодства служб, зверталася увага на виявлення, стан, збереження документів “під кутом збереження державної таємниці”. У системі НКВС не було постійної експертної комісії, яка б займалася питаннями експертизи цінності документів. Рішення експертної комісії Першого спецвідділу, склад якої щорічно мінявся, не погоджувалися з архівними органами. Перевірна комісія ГАУ НКВС УРСР не контролювала процес проведення експертизи в НКВС²⁵. В 1938 р. із наявних наказів (циркулярів) колишнього ОДПУ СРСР, НКВС СРСР і НКВС УРСР було вилучено і знищено документи “анулированные, устаревшие и ненужные”²⁶.

Для зберігання оригіналів наказів, розпоряджень, циркулярів, їх тематичного опрацювання, підготовки довідників, збірників у серпні 1939 р. було створено Кодифікаційне відділення при Секретаріаті НКВС, попри те, що в підпорядкуванні Першого спецвідділу був архів²⁷. У циркулярі від 4 жовтня 1939 р. № 201, підписаному начальником Секретаріату НКВС СРСР і не погодженому ні з керівництвом НКВС, ні з керівництвом Архівного управління, навіть не зазначалося, який примірник нормативного документу необхідно було передавати на зберігання до архіву Першого спецвідділу. Як виявилось, підрозділ створювався для формування фонду НКВС СРСР, себто Державного архівного фонду СРСР. До НКВС СРСР почали передавати “накази по оперативним, організаційним, фінансовим, господарським питанням до 10 числа кожного місяця”²⁸. При цьому категорично заборонялося пере-

друкувати накази НКВС СРСР місцевим органам, частинам апаратів НКВС. Фактично було створено систему повного контролю як за підготовкою нормативних документів, так і за їх збереженням.

На початку 1940-х рр. ГАУ НКВС СРСР почало активно розробляти нормативну базу щодо організації архівної справи. 23 лютого 1940 р. вийшов наказ № 114, який запровадив Інструкцію для роботи архівів народних комісаріатів, установ, підприємств і організацій Союзу РСР. У ній було визначено строки зберігання архівних документів: “Матеріали, що мали політичну та науково-історичну цінність, а також матеріали довготривалого практичного значення підлягали зберіганню в архіві установи 10 років, а потім передавалися до державних архівів”. Для оперативних архівів наказом НКВС СРСР від 12 грудня 1940 р. № 001551 було оголошено Інструкцію про прийом, зберігання і розробку оперативних архівів в органах НКВС та перший відомчий Перелік справ і матеріалів із строками архівного зберігання²⁹. Було визначено чітку структуру оперативних архівів: у Першому спецвідділі НКВС СРСР, Перших спецвідділах НКВС союзних республік, Перших спецвідділах УНКВС областей, обліково-статистичних групах дорожньо-транспортних відділів НКВС залізниць, облікових групах оперативних відділів виправно-трудова таборів. При міських та районних відділах (відділеннях) архіви не створювалися, а документи передавалися до НКВС-УНКВС за територіальною належністю. Наводився перелік фондів, за якими треба було систематизувати документи НКВС-УНКВС: фонд 1 формувався із слідчих справ, закінчених впровадженням; фонд 5 – із протоколів засідань колишніх колегій, Окремої наради, трійок, комісій, які діяли на підставі наказів НКВС СРСР; фонд 6 – із указів, постанов, партійних і радянських органів, наказів, циркулярів, директив НКВС-УНКВС; фонд 8 – з документів діловодства служб.

Планувалося, що реорганізація архівних підрозділів сприятиме активізації роботи з відбору документів на архівне зберігання, але реакція низових органів була прямо протилежною. У наказі НКВС СРСР від 12 лютого 1940 р. № 001107 зверталася увага на те, що в зв’язку з наявністю в архівах органів НКВС великої кількості неопрацьованих справ загального діловодства останніх років, “устаревших и потерявших оперативную или иную ценность”, необхідно терміново розібрати справи, вилучити справи, строк зберігання яких закінчився, і знищити³⁰. Відбіркові списки затверджувались начальником Першого спецвідділу та начальником органу.

Вимоги наказу щодо формування фондів не вдалося повністю втілити в життя, але критерії систематизації документів були використані в наступні роки. На початку 1941 р. почалася нова реорганізація наркомату. Постановою ПВР СРСР від 3 лютого 1941 р. було створено два наркомати: НКВС і НКДБ. Зміна функцій НКВС вимагала термінового перерозподілу архівних документів між новими відомствами. На

цей час в органах НКВС накопичився великий обсяг архівних документів і розподіл їх між двома відомствами вимагав значних людських ресурсів, а також досить тривалого часу. Для переміщення архівних документів було створено спеціальну групу. В складі НКВС теж було створено Перший спецвідділ, до якого входив архів, але це вже не був той оперативний архів НКВС, що існував до розподілу архівних документів. Йому підпорядкували архіви ГУМ, Відділу виправно-трудових колоній, Тюремного відділу. В НКВС залишився централізований алфавітний і дактилоскопічний облік злочинців. Ліквідовані Дорожньо-транспортні підрозділи НКВС передали оперативно-довідкові картотеки, архівно-слідчі справи. справи загального діловодства та інші архівні документи, відповідно до чинного на той час Переліку, майже всі підлягали знищенню. Нормативні документи НКВС, УНКВС які мали відношення до роботи органів державної безпеки і були видані після 15 вересня 1938 р., передавалися до секретаріатів НКДБ, УНКДБ. Одночасно вилучалися документи, які стосувалися діяльності органів державної безпеки. У циркулярі ГАУ НКВС СРСР від 7 квітня 1941 р. № 72 вимагали до 1 липня провести реорганізацію архівів, так як “чрезмерная дробленность архивов, порождает разбухание управленческого и хозяйственного аппарата” і не забезпечує правильної організації роботи як з упорядкування, так і з наукового й практичного використання державного архівного фонду³¹. Постановою РНК СРСР від 28 березня 1941 р. № 723 було затверджено Положення про Державний архівний фонд СРСР, в якому ДАФ визначався як сукупність документів, що мають наукове, політичне і практичне значення незалежно від часу їх походження, змісту, оформлення, техніки і способів відтворення. Положення підкреслювало єдність ДАФ СРСР, не поділяючи його на архівні фонди союзних республік. 18 квітня 1941 р. наказом НКВС СРСР було затверджено “Інструкцію про роботу архівів народних комісаріатів, установ, підприємств і організацій СРСР” та “Інструкцію по вилученню документальних матеріалів, що не підлягають зберіганню в державних архівах”. Заборонялося знищувати архівні матеріали як в архівах, так і в процесі поточного діловодства установ без дозволу ГАУ НКВС та його місцевих органів. Але як показала практика, ці вимоги не стосувалися архівних документів самого НКВС. У наркоматі не була проведена централізація архівних документів. Відповідно до наказу НКВС СРСР від 14 травня 1941 р. № 0242 було здійснено перевірку сховищ окремих служб. Відбір документів для знищення виконували працівники кожної служби самостійно, без залучення спеціалістів архівного управління. Лише при Першому спецвідділі діяла експертна комісія, до складу якої входили працівники Першого спецвідділу³². У процесі перевірки було встановлено, що вимоги наказу від 23 лютого 1940 р. № 114 в більшості управлінь не виконуються³³. Аналогічний стан архівної роботи був у системі НКВС УРСР. Перебудова роботи міліції, зміна і функцій напе-

редодні війни внесла нову хвилю хаосу³⁴. Відповідно до наказу НКВС СРСР від 5 червня 1941 р. було скорочено посади архівістів в УНКВС Волинської, Дрогобицької, Ізмаїльської, Камянець-Подільської, Львівської, Рівенської, Станіславської, Тернопільської, Чернівецької областей. За рахунок цих посад планувалося створити філіал оперативного архіву НКВС, але часу вже не вистачило.

¹ Матяш І. Б. Архівна наука і освіта в Україні 1920–1930-х років. – К., 2000. – С. 116–127.

² ЦДАВО України, ф. 3690, Державний контроль УНР, оп. 1, спр. 17, арк. 102.

³ ДА МВС України (підрозділ в УМВС України в Чернігівській області), ф. 5, Оперативний відділ, оп. 1, спр. 5, арк. 104.

⁴ Пам'ятки: археографічний щорічник. – К., 1998. – С. 87–88.

⁵ Матяш І. Б. Архівна наука і освіта в Україні 1920–1930-х років. – К., 2000. – С. 90.

⁶ Пам'ятки: археографічний щорічник. – К., 1998. – С. 24.

⁷ ЦДАВО України, ф. 6, Головне управління міліції УСРР, оп. 1, спр. 9, арк. 35.

⁸ ДА МВС України, ф. 45, спр. 248, арк. 16.

⁹ Там само, оп. 1, спр. 239, арк. 37.

¹⁰ Там само, спр. 238, арк. 55.

¹¹ Митяев Л. Г. Теория и практика архивного дела: Учебное пособие. – М., ГАУ МВД СССР, 1946. – С. 119.

¹² Список фондів Одеського Краєзнавчого Історичного Архіву // Архівна справа. Кн. 5–6. – Харків: ЦАУ УСРР, 1928. – С. 80–86.

¹³ Список фондів Полтавського Краєзнавчого Історичного Архіву // Архівна справа. Кн. 8. – Харків: ЦАУ УСРР, 1928. – С. 31.

¹⁴ Список фондів Харківського Краєзнавчого Історичного Архіву // Архівна справа Кн. 3 (14). – Харків: ЦАУ УСРР, 1930. – С. 23–36.

¹⁵ Мітюков О. Г. Радянське архівне будівництво на Україні 1917–1973. – К., Наукова думка, 1975. С. 57.

¹⁶ Михайленко П. П., Кондратьев Я. Ю. Історія міліції України у документах і матеріалах: В 3 т. – К, Генеза, 1999. – Т. 2: 1917–1945. – С. 237–239.

¹⁷ Шаповал Ю., Пристайко В., Золотарьов В. ЧК-ГПУ-НКВД: особи, факти, документи. – К.: Абрис, 1997. – С. 9.

¹⁸ Климова К. І. Кожна військова акція фахово зафіксована // Архівна та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань (1917–1921 рр.): Наукова доповідь // Архіви України. – 1998. – № 1–6. – С. 143.

¹⁹ ДА МВС України, ф. 45, Накази, розпорядження НКВД, МОГП, МВС СРСР, спр. 2, арк. 97.

²⁰ Там само, спр. 369, арк. 209.

²¹ Там само, спр. 5, арк. 209.

²² Там само, спр. 27, арк. 10.

²³ Там само, ф. 46, Накази, розпорядження НКВД, МОГП, МВС УРСР, спр. 1 г, арк. 42.

²⁴ ДА МВС України, ф. 45, Накази, розпорядження НКВД, МОГП, МВС СРСР, спр. 39, арк. 243.

²⁵ Там само, спр. 16 а, арк. 24.

²⁶ Там само, ф. 45, спр. 32, арк. 140.

²⁷ Там само, спр. 97, арк. 50.

²⁸ Там само, спр. 59, арк. 59.

²⁹ Там само, спр. 78, арк. 95–98.

³⁰ Там само, ф. 46, спр. 64, арк. 133.

³¹ Там само, ф. 45, спр. 94, арк. 26.

³² Там само, спр. 92, арк. 21.

³³ Там само, спр. 92, арк. 26.

³⁴ *Кравченко Ю.Ф.* Міліція України. – К., Генеза, 1997. – С. 66.

Надія ПЛАТОНОВА

Історія архівної служби МВС України

Стаття є результатом комплексного дослідження історії становлення й розвитку архівної служби МВС України, її місця в системі державних архівів та у контексті розвитку архівної справи в СРСР та Україні. На підставі архівних документів, котрі вперше залучаються до наукового обігу, висвітлено основні тенденції розвитку архівної справи в силовому відомстві, передумови створення закритих відомчих архівів та причини знищення цінних архівних документів.

Ключові слова: історіографія архівної справи; Міністерство внутрішніх справ; архів; архівний фонд; архівні документи.

УДК 94:[930.25:354.31](477)

Надежда ПЛАТОНОВА

История архивной службы МВД Украины

Статья является результатом комплексного исследования истории становления и развития архивной службы МВД Украины, ее роли в системе информационных ресурсов государства. На основании архивных документов определены основные тенденции развития архивной службы силового министерства, предпосылки создания закрытых архивов и причины потерь ценных архивных документов.

Ключевые слова: историография архивного дела; Министерство внутренних дел; архив; архивный фонд; архивные документы.

УДК 94:[930.25:354.31](477)

Nadiya PLATONOVA

History archival service of Ministry of Internal Affairs of Ukraine

The thesis is a first complex research on a history of formation and development of archival service in Ministry of Internal Affairs, its place in the State archives system and in development complex of archive business in USSR and Ukraine. The main tendencies of archive service development, the reason of close archives creature and the cause of destruction of important archival documents are showed in virtue of archival documents, that were put into science operation at first.

Keywords: archive; archival work; Ministry of Internal Affairs; archival document; archival fund.

UDK 94:[930.25:354.31](477)